

**Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Навчально-науковий юридичний інститут**

Вівчаренко О. А.

Правова охорона земель України:

**методичні вказівки і завдання
для підготовки до семінарських (практичних) занять
студентів денної форми навчання
спеціальності 081 Право**

м. Івано-Франківськ – 2018

*Рекомендовано до друку вченою радою
Навчально-наукового юридичного інституту
Державного вищого навчального закладу
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
(протокол № 8 від 24 травня 2018 р.)*

Рецензенти:

І. В. Мироненко, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»;

Г. В. Мороз, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри трудового, екологічного та аграрного права Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

Вівчаренко О. А. Правова охорона земель України: методичні вказівки і завдання для підготовки до семінарських (практичних) занять студентів денної форми навчання спеціальності 081 Право. Івано-Франківськ, 2018. 21 с.

Методичні вказівки і завдання для підготовки до семінарських (практичних) занять студентів денної форми навчання спеціальності 081 Право з навчальної дисципліни «Правова охорона земель України» розроблені на основі навчального плану Навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Метою даного видання є сприяння організації роботи студентів при вивченні відповідного курсу. До посібника включено програму навчальної дисципліни, завдання до семінарських занять, питання для самоконтролю, а також список літератури і нормативно-правових актів, рекомендованих для вивчення курсу.

Методична розробка призначена для студентів, аспірантів, викладачів.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
I. Програма навчальної дисципліни.....	7
II. Методичні поради і завдання до семінарських занять.....	8
<i>ТЕМА 1. ГЕНЕЗА ІНСТИТУТУ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ.....</i>	<i>8</i>
<i>ТЕМА 2. МЕХАНІЗМ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ.....</i>	<i>9</i>
<i>ТЕМА 3. ЗАГРОЗА ЯК ЕЛЕМЕНТ У СИСТЕМІ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ.....</i>	<i>11</i>
<i>ТЕМА 4. ФУНКЦІЇ ІНСТИТУТУ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ... </i>	<i>12</i>
<i>ТЕМА 5. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ВИМОГИ (СТАНДАРТИ) ЩОДО ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ.....</i>	<i>13</i>
<i>ТЕМА 6. ПОДОЛАННЯ ПРОГАЛИН ТА УСУНЕННЯ КОЛІЗІЙ У ЗЕМЕЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ.....</i>	<i>15</i>
III. Питання для самоконтролю.....	17
IV. Список літератури і нормативно-правових актів, рекомендованих для вивчення курсу.....	18

ВСТУП

Правова охорона земель України є одним з інститутів земельного права України. За допомогою засобів земельного права (норми, відносини, законодавство, компетенція суб'єктів, способи реалізації норм) здійснюється зовнішнє вираження і юридичне оформлення публічного інтересу в галузі охорони земель.

Метою земельного законодавства є встановлення державних гарантій земельних прав і свобод громадян, розробка дієвих механізмів їх реалізації, як передумови переходу від існуючого декларативного характеру правового регулювання земельних відносин до ефективної системи виконання земельно-правових норм.

Не менш важливим завданням, що стоїть перед земельним законодавством, є правове забезпечення зниження негативного впливу господарської та іншої діяльності на стан земель.

Згідно з Конституцією України земельна політика в сучасних умовах має сприймати і активно реалізовувати існуючі в суспільстві позитивні тенденції демократизації, соціальної справедливості, посилення охорони прав і законних інтересів громадян.

Основними джерелами виступають такі чинні нормативні акти, як Конституція України, Земельний Кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кодекс адміністративного судочинства, а також ряд інших національних та міжнародних актів.

Навчальну Програму курсу «Правова охорона земель» розроблено відповідно до навчального плану, з урахуванням співвідношення обсягу лекційного матеріалу, семінарських занять та самостійної роботи студентів. В основу вивчення студентами курсу покладено плани лекційних та практичних занять, які визначають коло теоретичних питань, обов'язкових для засвоєння, навчальну і спеціальну літературу, нормативні акти, а також контрольні запитання, тестові та практичні завдання, перелік питань, які виносяться на екзамен.

Дисципліна «Правова охорона земель України» має надзвичайно велике значення для підготовки фахівців з юридичних спеціальностей, оскільки надає необхідні правові основи, без яких неможливе повноцінне засвоєння знань в сфері охорони земель, в тому числі й тих, що мають пріоритетне значення у підготовці фахівців в галузі права. Тому, дуже важливо допомогти студентам-правознавцям систематизувати основні загальнотеоретичні правові знання та положення нормативно-правових актів.

Також, важливою умовою успішного засвоєння студентами змісту основних інститутів земельного права є не тільки ознайомлення з системою законодавства, а й формування навичок практичного опрацювання нормативних актів, дослідження динаміки їх зміни та оновлення.

Навчальна дисципліна «Правова охорона земель України» спрямована на формування у студентів правового світогляду та відповідного мислення, закріплення необхідних юридичних знань з метою вирішення конкретних питань практичної діяльності, забезпечення дисципліни та правопорядку.

В результаті вивчення дисципліни студенти повинні:

знати:

- сучасний стан та перспективи розвитку земельного законодавства України;
- основні тенденції розвитку земельного законодавства України;
- особливості поєднання публічно-правових і приватно - правових засад у процесі правового регулювання земельних відносин;
- обґрунтованості необхідності розробки концепцій розвитку земельного законодавства України;
- подолання прогалин та усунення колізій у земельному законодавстві України.

вміти:

- порівнювати і аналізувати норми земельного законодавства;
- тлумачити і застосовувати чинне земельне законодавство;
- узагальнювати правову практику та робити відповідні висновки;
- на основі земельного законодавства вирішувати практичні завдання.

Завдання для семінарських занять з курсу «Правова охорона земель України» розроблено відповідно до програми та навчального плану для підготовки студентів за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістр (напряму підготовки «Право») денної форми навчання, з урахуванням співвідношення обсягу лекційного матеріалу та самостійної роботи студентів. В основу вивчення студентами покладено плани практичних занять, які визначають коло теоретичних питань, обов'язкових для засвоєння, контрольні запитання, тестові та практичні завдання, а також навчальну і спеціальну літературу, нормативні акти.

Важливо забезпечити правильну організацію як безпосереднього проведення семінарських занять, так і самостійної роботи студентів при підготовці до них. При цьому, основною метою є глибше, детальніше розуміння норм земельного законодавства, їх теоретичного підґрунтя, системний аналіз механізмів реалізації, вміння тлумачити і застосовувати правові приписи.

Кожна тема семінарського заняття розпочинається з анотації, яка містить узагальнену інформацію про основні положення даної теми, а також методичні поради до її вивчення, які коротко визначають особливості теми, допомагають обрати правильний підхід до її аналізу, визначити проблемні питання та систематизувати вивчення матеріалу. Крім того, до кожної теми пропонується перелік наукової літератури, ознайомлення з якою сприятиме правильному та ґрунтовному засвоєнню теми. Також, наводиться перелік нормативно-правових актів, які становлять необхідну законодавчу базу регулювання адміністративних правовідносин.

До всіх тем семінарських занять подається перелік питань, які будуть розглядатися на занятті, а також контрольні питання, відповідь на які вимагає від студентів самостійно мислити в площині теми, яка ними вивчається. Це вчить студентів робити власні висновки, узагальнювати чи навпаки конкретизувати окремі положення теми, проводити порівняльно-правовий аналіз нормативних приписів, тлумачити норми, тощо і забезпечує глибше засвоєння матеріалу.

До ряду тем семінарських занять включені практичні завдання (тести, задачі), які передбачають юридичний аналіз відносин, кваліфікацію юридичних фактів, вирішення правових конфліктів, конкретних ситуацій. Для правильного виконання таких завдань, студентам необхідно, в першу чергу, проаналізувати коло відносин, які склалися, та вибрати правові норми, що підходять для врегулювання в даному випадку.

Якщо від студентів вимагається здійснення правової кваліфікація, необхідно провести юридичну оцінку фактичних обставин справи шляхом віднесення конкретного випадку до сфери дії певних юридичних норм. Відповідь на задачі, в яких пропонується розв'язати конкретну проблемну ситуацію, повинна бути обґрунтованою, з посиланням на норми законодавства.

При підготовці до семінарських занять, студентам рекомендується робити певні нотатки чи розгорнуті плани відповіді по кожному питанню. Також, з врахуванням індивідуальних здібностей, слід у найбільш зручній формі підготувати відповіді на контрольні питання та практичні завдання. Зокрема, занотувати формулювання відповідей в зошиті, вказати номери статей, їх положення. При розв'язанні практичних завдань необхідно записувати відповіді на задачі, тести, правові висновки по справі, для того, щоб надати змогу викладачу оцінити рівень підготовки до заняття та засвоєння матеріалу.

I. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. ГЕНЕЗА ІНСТИТУТУ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

Стан та прояви проблематики дослідження правової охорони земель. Становлення та розвиток інституту правової охорони земель. Об'єкти правової охорони земель. Суб'єкти правової охорони земель. Принципи та засади правової охорони земель.

ТЕМА 2. МЕХАНІЗМ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

Інститут охорони земель у системі земельного та екологічного права. Динаміка зміни об'єктивного складу правової охорони земель. Єдність прав і обов'язків суб'єктів правової охорони земель. Юридична природа механізму правової охорони земель.

ТЕМА 3. ЗАГРОЗА ЯК ЕЛЕМЕНТ У СИСТЕМІ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ

Правове регулювання забезпечення безпеки у сфері земельних відносин в Україні. Поняття, зміст та види загроз земельним ресурсам України. Підстави та умови правової охорони земель.

ТЕМА 4. ФУНКЦІЇ ІНСТИТУТУ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

Регулююча функція охорони земель. Стимулююча функція охорони земель. Контролююча функція охорони земель. Примусово-запобіжна функція охорони земель.

ТЕМА 5. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ВИМОГИ (СТАНДАРТИ) ЩОДО ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини. Всесвітня стратегія збереження біологічного різноманіття. Загальнодержавна програма формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки.

ТЕМА 6. ПОДОЛАННЯ ПРОГАЛИН ТА УСУНЕННЯ КОЛІЗІЙ У ЗЕМЕЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Прогалини у сучасному земельному законодавстві України. Колізії у земельному законодавстві України. Колізійне законодавство. Механізм подолання прогалин у земельному законодавстві України. Систематизація земельного законодавства України.

II. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ І ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА 1. ГЕНЕЗА ІНСТИТУТУ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

При вивченні даної теми студентам доцільно звернути увагу на те, що інститут правової охорони земель є невід'ємною частиною земельної реформи; його норми є основними, сутнісними щодо інших норм земельного права. Здійснювана земельна реформа органічно пов'язана з переходом економіки України до ринкових відносин. Система цих відносин повинна базуватися на принципах правової, екологічної, техногенної безпеки, що мають забезпечити, запобігти безпідставним, технічним перетворенням у царині земельних правових відносин; обов'язковою умовою земельної реформи є проведення інвентаризації усіх категорій земель, запобігання нераціональному або не за основними призначеннями використанню, протидію небезпечного використання земель способами, які призводять до знищення родючості й екологічно небезпечного забруднення.

З історичної токи зору виникнення інституту правової охорони земельних ресурсів характеризується окремими історичними правовими пам'ятками, у яких мали місце норми цивільно-правового, земельного, земельно-ресурсового, екологічного змісту. При тому норми земельного права були системоутворюючими у регулюванні природноресурсових відносин. Остаточне формування інституту правової охорони земельних ресурсів відбувалося унаслідок кодифікації земельного законодавства, у якому були встановлені санкції для землекористувачів, що ведуть хижацьке винищення землі. Саме прийняття кодифікованих актів радянської доби створило принципи та норми земельного законодавства, появу принципово нового типу охоронних відносин щодо земельних ресурсів. Виключення земельних відносин із предмета регулювання цивільного права сприяло створенню земельного права як самостійної галузі, у надрах якої приймалися акти щодо використання і охорони землі та інших природних ресурсів.

Зміст охоронного законодавства щодо земельних ресурсів постійно розширюється та поглиблюється. Умовно ці зміни можна характеризувати як закономірності реалізації інституту правової охорони земель, які полягають, по-перше, у лібералізації процесів розвитку приватної ініціативи у використанні земель, по-друге, у посиленні юридичної та іншої соціальної відповідальності особи за створення екологічних небезпек, спричинення негативних змін у стані земельних ресурсів України та, по-третє, у стимулюванні творчої креативної діяльності особи у сфері забезпечення охорони земель як фундаментальної цінності сучасного суспільства. До сфери охоронного правового регулювання включаються види діяльності, які раніше зовсім не регулювалися земельним правом, а регулювалися нормами адміністративного та господарського законодавства. Інститут правової охорони земель становить комплекс правових норм щодо раціонального використання природних ресурсів та охорони земель і навколишнього середовища. Напрями розвитку цього інституту потребують підвищення ефективності охорони сільськогосподарських земель від

необґрунтованих вилучень для несільськогосподарських потреб, захисту ґрунтів від водної та вітрової ерозії, підвищення родючості та біологічної продуктивності земель, рекультивації земель, порушених гірськими розробками, будівництвом, а також відповідальності за вчинення земельних правопорушень тощо.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №1

Питання для обговорення:

1. Стан та прояви проблематики дослідження правової охорони земель.
2. Становлення та розвиток інституту правової охорони земель.
3. Об'єкти правової охорони земель.
4. Суб'єкти правової охорони земель.
5. Принципи та засади правової охорони земель.

Контрольні питання:

1. В чому проявляється розвиток інституту правової охорони земель?
2. Назвіть суб'єктів правової охорони земель.
3. Порівняйте категорії «адміністративне законодавство» і «система адміністративного права».
4. Розкрийте зміст правовідносин у сфері охорони земель.

Практичні завдання:

1. Зобразити схематично об'єкти правової охорони земель.
2. Назвіть та розкрийте основні напрямки земельної реформи в Україні?
3. Яких позитивних змін зазнає законодавство у ході земельної реформи?

Рекомендовані джерела:

1-10, 15, 17, 19, 21, 27-29, 34- 42

ТЕМА 2. МЕХАНІЗМ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

У чинній Конституції України об'єкти охорони як «земля» та «нерухоме майно» розмежовуються. Водночас у ст. 142 Основного Закону записано, що матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме й нерухоме майно, а також земля, що є у власності територіальних громад. Загалом щодо правової охорони земель мають велике значення закріплення в Основному законі таких визначальних принципів, як народний суверенітет (ст. 5), невідчужуваність та непорушність прав людини (ст. 21); непорушність публічного інтересу (статті 2, 3, 5, 6, 7, 8, 19 тощо), оптимального співвідношення публічного та приватного інтересу (п. 3 с. 13, ч. 2 ст. 14, ст. 15, п. 4 ст. 41); формування правосвідомості, виходячи з пріоритету прав і свобод людини (ст. 3); презюмування свободи та особистої недоторканності (ст. 29), гарантований захист прав і свобод у суді (ст. 55), презумпції невинуватості (ст. 62), а також таких понять, як державна безпека (ст. 17) та національна безпека (статті 32, 34, 36, 39, 44, 91, 106, 107, 116). Суверенітет, територіальна

цілісність, економічна, політична, фінансова, інформаційна, екологічна види безпеки, на наш погляд, поширюється на землю та земельні ресурси як універсальну складову життєдіяльності людини. Проте земля як об'єкт правової охорони ще не віднайшла потрібного визначення у нормативних актах нижчого рівня.

У складі об'єктів правової охорони поняття «земля», «земельні ресурси» та «земельна ділянка» співвідносяться як загальне, особливе та одиничне. Земельні ресурси у контексті щодо «землі» виступають як особливе, у більшій конкретизації щодо ділянок земної поверхні. Земельні ресурси становлять освоєні людством земельні ділянки, які задовольняють певні потреби людей та надають можливість досягти певного соціального ефекту. Застосування поняття «земельні ресурси» завжди носить відносно визначений характер. Відносність виявляється у зв'язку до конкретної географічної точки. Так, при розгляді можливості використання певної кількості земельних ділянок йдеться про земельні ресурси певного регіону.

Земельні ресурси як об'єкт правової охорони включають такі поняття, як земля, земельна ділянка, окремі категорії земель, а також предмети та речовини, які можуть становити небезпеку для цих ресурсів. З теоретичної точки зору потрібно визнати, що моністичне розуміння об'єкта земельних правовідносин не є правильним; об'єктів таких відносин може бути декілька, зокрема це земля, земельні ділянки, земельні паї; із правозастосовної точки зору в окремому земельному правовідношенні, яке досліджується судом чи іншим правозастосовним органом, повинен мати місце один об'єкт (як правило, це конкретно визначена земельна ділянка, земельний пай або те, що становить небезпеку для земельних ресурсів).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №2

Питання для обговорення:

1. Інститут охорони земель у системі земельного та екологічного права.
2. Динаміка зміни об'єктивного складу правової охорони земель.

Контрольні питання:

1. Назвіть ознаки інституту охорони земель.
2. Дайте визначення поняття правової охорони земель.
3. Охарактеризувати склад правової охорони земель.

Практичні завдання:

1. Які, на Вашу думку, заходи із вдосконалення інституту охорони земель, повинні бути вжиті у першу чергу?

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №3

Питання для обговорення:

1. Єдність прав і обов'язків суб'єктів правової охорони земель.
2. Юридична природа механізму правової охорони земель.

Контрольні питання:

1. Назвіть права і обов'язки суб'єктів правової охорони земель.
2. В чому суть юридичної природи механізму правової охорони земель?

Яка потреба в ній?

Практичні завдання:

1. Зобразити схематично основні права і обов'язки суб'єктів правової охорони земель.

Рекомендовані джерела:

1-10, 15, 17, 19, 21, 27-29, 34- 42

ТЕМА 3. ЗАГРОЗА ЯК ЕЛЕМЕНТ У СИСТЕМІ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ

Дослідження правової охорони земельних ресурсів вимагає дослідження та розроблення відповідних критеріїв стану об'єктів охорони, за допомогою чого можна встановити ефективність їхньої охорони. Одним із таких критеріїв, на нашу думку, може бути безпека у сфері використання земельних ресурсів. Тобто безпека, у певному розумінні, є результатом застосування правових заходів охорони земель, підтверджує ефективність такого застосування. Одним із завдань цього дослідження є визначення поняття безпеки у сфері земельних ресурсів, за допомогою якого можна визначити як різновиди такої безпеки відповідно до ресурсів, так і ефективність застосування правових заходів охорони земель.

Безпека у сфері земельних ресурсів є складовою частиною екологічної безпеки щодо окремого природного ресурсу. Слід зазначити, що питання екологічної безпеки на даний час достатньо визначене та розроблене у юридичній літературі. Зокрема слід згадати праці В. І. Андрейцева, Г. І. Балюк та Н. Р. Кобецької, які детально дослідили поняття екологічної безпеки, враховуючи загальнотеоретичні положення екологічного права України та перспективи його розвитку. Проте потребує свого дослідження правове регулювання стану безпеки щодо окремих природних ресурсів: земельних ресурсів, водних ресурсів, лісових ресурсів тощо.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №4

Питання для обговорення:

1. Правове регулювання забезпечення безпеки у сфері земельних відносин в Україні.
2. Поняття, зміст та види загроз земельним ресурсам України.
3. Підстави та умови правової охорони земель.

Контрольні питання:

1. Дайте визначення екологічної безпеки.

2. Охарактеризуйте земельно-правову політику.
3. Які ознаки властиві загрозам земельним ресурсам?
4. Перелічіть основні загрози земельним ресурсам.
5. На які три групи можна поділити умови правової охорони земель.

Практичне завдання:

1. Здійснити порівняльну характеристику екологічної безпеки та безпеки земельних ресурсів.

Рекомендовані джерела:

1-10, 12, 13, 27, 40-48

ТЕМА 4. ФУНКЦІЇ ІНСТИТУТУ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

Місію упорядкування суспільних відносин виконують *функції права*, змістом яких є основні напрями правового впливу на дані відносини. Через функції права можна визначити, яку роль відіграє право в суспільстві та яке має значення для нього. Функції права реалізуються в системі права, зокрема через галузі, інститути, норми, договори, прецеденти, через акти застосування права, а також шляхом відповідної діяльності органів державної влади.

Усі функції права можна поділити на загально-соціальні та спеціально-юридичні. Зокрема, з точки зору соціальної спрямованості, соціального змісту функції права настільки співпадають з функціями держави, наскільки швидко право виступає основним засобом здійснення функцій держави (економічної, соціальної, екологічної, охоронної), а з точки зору власне юридичної характеристики засобів впливу на суспільні відносини виділяються регулятивна та охоронна функції права.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №5

Питання для обговорення:

1. Регулююча функція охорони земель.
2. Стимулююча функція охорони земель.

Контрольні питання:

1. Дати визначення поняття «функції охорони земель».
2. Розкрити суть регулюючої функції охорони земель.
3. В чому полягає стимулююча функція охорони земель?

Практичні завдання:

1. Схематично зобразіть перелік органів, які забезпечують здійснення регулюючої та стимулюючої функцій при охороні земель.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №6

Питання для обговорення:

1. Контролююча функція охорони земель.
2. Примусово-запобіжна функція охорони земель.

Контрольні питання:

1. В чому полягає контроль за використанням та охороною земель?
2. Охарактеризуйте три види контролю за використанням та охороною земель.
3. Розкрийте суть співвідношення таких категорій «державний контроль за використанням та охороною земель» та «державний контроль за додержанням законодавства про охорону земель»?

Практичні завдання:

1. Здійснити порівняльну характеристику контрольної та контролюючої функцій правової охорони земель.

Рекомендовані джерела:

1-55

***ТЕМА 5. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ВИМОГИ (СТАНДАРТИ) ЩОДО
ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ***

Євроінтеграційний напрям розвитку України вимагає враховувати практику ЄС про те, що земля у законодавстві ЄС, як й в міжнародному законодавстві, не розглядається як окремий об'єкт; вона є складовою навколишнього природного середовища; питання, присвячені регулюванню земельних відносин в ЄС, регулюються комплексно, з урахуванням інших факторів чи явищ, що можуть вплинути чи зазнати впливу від такого регулювання. Поширений у ЄС принцип субсидіарності, закріплений у Договорі про заснування Європейської Союзу від 25 березня 1957 р., та в Протоколі про застосування принципів субсидіарності та пропорційності від 2 жовтня 1997 р., у природоохоронних питаннях діє лише тоді, коли мета передбачуваних заходів може бути більш успішно досягнута на рівні Співтовариства, аніж на рівні держав-учасниць. Таке рішення має політичний характер та враховує співвідношення аргументів економічного, соціального та екологічного характеру. У ЄС діють стандарти природоохорони відповідно до якості життя громадян держав-учасниць; такі стандарти держав-учасниць сприяють забезпеченню екологічної безпеки ЄС у цілому.

Європейське право подібне до міжнародного, але не тотожне йому. Головна відмінність полягає в тому, що міжнародне право не є юридично обов'язковим для держав. В Україні тільки ратифіковані Верховною Радою України міжнародні договори стають частиною національного законодавства. Що стосується права Європейського Союзу, то його директиви є обов'язковими для держав-членів, тобто мають пріоритет перед національним законодавством. Гармонізація національного права України щодо системи охорони земельних ресурсів з європейським сприяє вивченню правового досвіду різних країн та вдосконаленню національної правової системи; цьому має сприяти історична,

географічна, культурологічна та економічна близькість європейських держав. Існує потреба у гармонізації більше ніж ста нормативних актів, що потребує їх глибокого вивчення з урахуванням того, що законодавство Європейського Союзу є динамічним.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №7

Питання для обговорення:

1. Закон України «Про міжнародні договори».
2. Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення головним чином як середовище існування водоплавних потоків.
3. Конвенція про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування у Європі.

Контрольні питання:

1. Назвіть види міжнародних договорів.
2. Розкрийте суть поняття водно-болотних угідь згідно Рамсарської Конвенції.
3. Охарактеризуйте основні цілі Конвенції «Про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування у Європі».

Практичні завдання:

1. На підставі Конвенції «Про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування у Європі» визначити основні завдання Постійного комітету.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №8

Питання для обговорення:

1. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини.
2. Всесвітня стратегія збереження біологічного різноманіття.
3. Загальнодержавна програма формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки.

Контрольні питання:

1. Що розуміється під «культурною спадщиною» відповідно до Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини?
2. В чому полягає суть стратегії «Всесвітньої стратегії збереження біологічного різноманіття»?
3. В чому зміст біологічного різноманіття відповідно до Загальнодержавної програми формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки?

Практичні завдання:

1. Провести розмежування термінів «культурна спадщина» та «природна спадщина».

Рекомендовані джерела:

1-50

**ТЕМА 6. ПОДОЛАННЯ ПРОГАЛИН ТА УСУНЕННЯ КОЛІЗІЙ У
ЗЕМЕЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ**

Сьогодні досить гостро постала проблема колізійності чинного земельного законодавства України. Стабільність правового регулювання земельних відносин багато в чому залежить від якісного стану системи земельного законодавства, яка на сьогоднішній день незбалансована і має внутрішні протиріччя. Як показує практика, реалізація чинних актів земельного законодавства недостатньо результативна. Серед основних причин низької ефективності регулятивних можливостей земельного законодавства можна виділити проблему його колізійності. Протиріччя ключових питань правового регулювання земельних відносин в Україні знижують ефективність механізму правового регулювання земельного права, тому необхідний чіткий механізм запобігання і розв'язання, подолання і усунення такого явища, як колізійність, що перешкоджає розвитку земельного законодавства України. Недосконалість чинного земельного законодавства (колізії, прогалини, дефекти у формулюваннях правових норм) є однією з причин кризи законності в земельних відносинах.

Принциповим є усунення подвійного регулювання земельних відносин. Цілком не виправданим і неприпустимим є вміщення аналогічних норм у різних галузях законодавства - прямим і неминучим наслідком цього є колізії. Усуваючи дублювання та запобігаючи йому, слід керуватися наступним принципом: регулювання відносин повинно бути настільки загальним, наскільки це можливо. Особливі положення в земельно-правовому регулюванні слід вміщувати до законодавства зі спеціальною сферою регулювання, проте особливі положення мають право на існування лише тоді, коли це обумовлено потребою встановити специфіку в регулюванні суспільних відносин. Шкідливою є практика відтворення в спеціальних актах по відношенню до якоїсь більш вузької ситуації загальних положень. Недоцільно вміщувати в земельному законодавстві положення щодо правочинів про відчуження земельних ділянок, які просто відтворюють положення цивільного законодавства і не встановлюють жодної специфіки правового регулювання. З іншого боку, земельне законодавство не варто обтяжувати вузько специфічними положеннями, які повинні регулюватися спеціальним законодавством.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №9**Питання для обговорення:**

1. Прогалини у сучасному земельному законодавстві України.
2. Колізії у земельному законодавстві України.
3. Колізійне законодавство.
4. Механізм подолання прогалин у земельному законодавстві України.

5. Систематизація земельного законодавства України.

Контрольні питання:

1. Що розуміється під подвійним регулюванням земельних відносин?
2. Назвіть основні нормативно-правові акти, які регулюють земельні відносини у сфері охорони земель.
3. Охарактеризуйте основні напрямки подолання прогалин та колізій у земельному законодавстві України.

Практичні завдання:

1. Здійсніть розмежування колізій та прогалин в сучасному земельному законодавстві України.

Рекомендовані джерела:

1-55

III. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. В чому проявляється розвиток інституту правової охорони земель?
2. Назвіть суб'єктів правової охорони земель.
3. Порівняйте категорії «адміністративне законодавство» і «система адміністративного права».
4. Розкрийте зміст правовідносин у сфері охорони земель.
5. Назвіть ознаки інституту охорони земель.
6. Дайте визначення поняття правової охорони земель.
7. Охарактеризувати склад правової охорони земель.
8. Назвіть права і обов'язки суб'єктів правової охорони земель.
9. В чому суть юридичної природи механізму правової охорони земель? Яка потреба в ній?
10. Дайте визначення екологічної безпеки.
11. Охарактеризуйте земельно-правову політику.
12. Які ознаки властиві загрозам земельним ресурсам?
13. Перелічіть основні загрози земельним ресурсам.
14. На які три групи можна поділити умови правової охорони земель.
15. Дати визначення поняття «функції охорони земель».
16. Розкрити суть регулюючої функції охорони земель.
17. В чому полягає стимулююча функція охорони земель?
18. В чому полягає контроль за використанням та охороною земель?
19. Охарактеризуйте три види контролю за використанням та охороною земель.
20. Розкрийте суть співвідношення таких категорій «державний контроль за використанням та охороною земель» та «державний контроль за додержанням законодавства про охорону земель»?
21. Назвіть види міжнародних договорів.
22. Розкрийте суть поняття водно-болотних угідь згідно Рамсарської Конвенції.
23. Охарактеризуйте основні цілі Конвенції «Про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування у Європі».
24. Що розуміється під «культурною спадщиною» відповідно до Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини?
25. В чому полягає суть стратегії «Всесвітньої стратегії збереження біологічного різноманіття»?
26. В чому зміст біологічного різноманіття відповідно до Загальнодержавної програми формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки?
27. Що розуміється під подвійним регулюванням земельних відносин?
28. Назвіть основні нормативно-правові акти, які регулюють земельні відносини у сфері охорони земель.
29. Охарактеризуйте основні напрямки подолання прогалін та колізій у земельному законодавстві України.

IV. СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ І НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ, РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ КУРСУ

1. Авер'янов В. Б. Компетенція / Авер'янов В. Б. // Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : Юрид. думка, 2007. – С. 373.
2. Аграрне право України : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / за ред. В.М. Гайворонського, В. П. Жушмана. – Х. : Право, 2003. – 240с.
3. Аграрне право України : підруч. / за ред. О. О. Погрібного. – К. : Істина, 2004. – 448 с.
4. Андрейцев В. І. Земельне право і законодавство суверенної України: актуальні проблеми практичної теорії / В. І. Андрейцев. – К. : Знання, 2005. – 445 с.
5. Андрейцев В. И. Земельная реформа: приватизація, екологія. право / В. И. Андрейцев // Сборник эксклюзивных очерков и нормативно-правовых актов. – К. : УЭАН, 1997. – 272 с.
6. Андрейцев В. І. Екологічна безпека: проблеми правового забезпечення / В. І. Андрейцев // Київський університет. – 1993. – № 3. – Жовтень. – С. 4–7.
7. Андрейцев В. І. Екологічне право і законодавство суверенної України: проблеми реалізації державної екологічної політики [Текст] : монографія / В. І. Андрейцев. – Д. : Нац. гірн. ун-т, 2011. – 373 с.
8. Базельська Конвенція про контроль за трансграничним перевезенням небезпечних відходів і їх знищення від 5 травня 1992 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ecopravo.org.ua/2011/06/30/bazelska-konventsja/>.
9. Бондар Л. О. Правове регулювання охорони довкілля в сільському господарстві / Л. О. Бондар // Аграрне право України : підруч. / [за ред. О. О. Погрібного]. – К. : Істина, 2004. – 448 с.
10. Бюджетний кодекс України, закон від 8 липня 2010 р. № 2456-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2010. – № 50–51. – Ст. 572 .
11. Гончаренко В. Г. Основні положення. Гл. 1 / В. Г. Гончаренко // Наук.-практ. ком. Земельного кодексу України / за заг. ред. В. В. Медведчука ; відп. ред. В. Г. Гончаренко ; наук. ред. П. Ф. Кулінич. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 656 с.
12. Гончаренко В. Г. Земельні відносини / В. Г. Гончаренко, Ю.В. Мягкоход // Наук.-практ. ком. Земельного кодексу України / за заг. ред. В.В. Медведчука ; відп. ред. В. Г. Гончаренко ; наук. ред. П. Ф. Кулінич. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 656 с..
13. Гуревський В. К. Право приватної власності громадян України на землі сільськогосподарського призначення / В. К. Гуревський // Землі сільськогосподарського призначення. Права громадян : наук.-навч. посіб. / за ред. Н. І. Титової. – Львів : Вид-во ПАІС, 2005. – 368 с.
14. Гуревський В. К. Правове регулювання використання земельних ресурсів / В. К. Гуревський // Природноресурсове право України : навч. посіб. / за ред. І. І. Каракаша. – К. : Істина, 2005. – 376 с.
15. Екологічне право України. Академічний курст / за заг. ред.

Ю. С. Шемшученка. – К. : Юрид. думка, 2005. – 848 с.

16. Екологічне право України : підруч. / за ред. В. К. Попова, А. П. Гетьмана. – Х. : Право, 2001. – 479 с.

17. Земельне право України : підруч. для студ. юрид. спец. вузів / В. І. Семчик, П. Ф. Кулинич, М. В. Шульга. – К. : Ін Юре, 2008. – 600 с.

18. Земельне право України : підруч. / за ред. О. О. Погрібного, І. І. Каракаша. – К. : Істина, 2003. – 448 с.

19. Земельне право України : підруч. / М. В. Шульга (кер. авт. кол.) [та ін.] ; за ред. М. В. Шульги. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 368 с.

20. Семчик В. І. Земельне право України : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / В. І. Семчик, П. Ф. Кулинич, М. В. Шульга. – К. : Ін Юре, 2008. – 600 с.

21. Земельне право : підруч. для студ. юрид. спеціальностей вищих навч. закл. / за ред. В. І. Семчика, П. Ф. Кулинич. – К.: Ін Юре, 2001. – 424 с.

22. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III (із змінами) // Голос України. – 2001. – № 217.

23. Земельний кодекс України від 13 березня 1992 року № 562-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 25. – Ст. 355.

24. Земельний кодекс УРСР від 16 жовтня 1922 року // ЗУ УРСР. – 1922. – № 51. – Ст. 750.

25. Земельний кодекс УРСР від 18 грудня 1990 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 10. – Ст. 98.

26. Земельний кодекс УРСР від 3 червня 1970 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1970. – № 29. – Ст. 205.

27. Землі сільськогосподарського призначення: права громадян : наук.-навч. посіб. / за ред. Н. І. Титової. – Львів: Вид-во ПАІС, 2005. – 368 с.

28. Інструкція з оформлення державними інспекторами з контролю за використанням і охороною земель Держземінспекції та її територіальних органів матеріалів про адміністративні правопорушення, затверджена наказом Державного комітету України із земельних ресурсів від 28 квітня 2009 р. № 205 // Офіційний вісник України. – 2009. – № 40. – Ст. 1362. – 23 лип. .

29. Кобецька Н. Р. Екологічні права громадян України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Н. Р. Кобецька ; Львів. держ. ун-т ім. І. Франка. – К., 1998. – 196 с.

30. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Затверджений Законом від 7 грудня 1984 р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР). – 1984. додаток до № 51. – Ст. 1122 (зі змінами).

31. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141 (із змінами, внесеними згідно із Законом № 2952-VI від 01.02.2011 р. // ВВР. – 2011. – № 10. – Ст. 68.

32. Конституція України: науково-практичний коментар / за заг. ред. В. В. Сташиса [та ін.]. – Х. : Право ; К. : Ін Юре, 2003. – 808 с.

33. Кравченко С. М. Екологічні права та обов'язки громадян / С. М. Кравченко // Екологічне право України : підруч. / за ред. В. К. Попова, А. П. Гетьмана. – Х. : Право, 2001. – 479 с.

34. Краснова М. В. Екологічні права та обов'язки громадян / М. В.

- Краснова // Екологічне право України. Академічний курс / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : Юрид. думка, 2005. – 848 с.
35. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III // Голос України. – 2001. – № 107. – 19 черв.
36. Кулинич П. Ф. Державне управління у сфері використання та охорони земельних ресурсів / П. Ф. Кулинич // Земельне право України : підруч. для студ. юрид. спец. вузів / В.І. Семчик, П.Ф. Кулинич, М.В. Шульга. – К. : Ін Юре, 2008. – 424 с.
37. Медведєв В. В. Стан робіт з моніторингу ґрунтів в Україні / Медведєв В. В. // Екологічний вісник. – К. : Всеукр. Еколог. ліга, 2003. – Травень-червень. – С. 8–10.
38. Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України «Про затвердження структури, змісту і порядку ведення паспорта водно-болотного угіддя міжнародного значення» від 27 грудня 2002 р. № 524 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 4. – Ст. 165.
39. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України / за заг. ред. В. В. Медведчука ; відп. ред. В. Г. Гончаренко ; наук. ред. П. Ф. Кулінич ; редкол.: А. П. Гетьман [та ін.]. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 656 с.
40. Носік В. В. Право власності на землю (земельну ділянку) / В. В. Носік // Договір найму земельної ділянки: наук.-практ. ком. Цивільного кодексу України : у 2 т. / за ред. О. В. Дзери [та ін.]. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – Т. 2. – 1088 с.
41. Носік В. В. Право власності на землю Українського народу : монографія / В. В. Носік. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.
42. Пащенко О. М. Земельні правовідносини / Пащенко О. М. // Земельне право України за ред. М. В. Шульги. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 368 с.
43. Погрібний О. О. Окремі питання вирішення земельних спорів / О. О. Погрібний // Проблеми законності. – 2008. – № 100. – С. 88–98.
44. Погрібний О. О. Правове регулювання використання земель сільськогосподарського призначення / Погрібний О. О. // Земельне право України : підруч. / М. В. Шульга (кер. авт. кол.), Г. В. Анісімова [та ін.] ; за ред. М. В. Шульги. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 368 с.
45. Податковий кодекс України, закон від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – № 13–14; 15–16; 17. – Ст. 112 (зі змінами).
46. Природноресурсове право України : навч. посіб. / за ред. І. І. Каракаша. – К. : Істина, 2005. – 376 с.
47. Про охорону земель: Закон України від 19 червня 2003 р. № 962-IV (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 39. – Ст. 349.
48. Семчик В. І. Земельні правовідносини / В. І. Семчик // Земельне право України : підруч. для студ. юрид. спец. вузів / В. І. Семчик, П. Ф. Кулинич, М. В. Шульга. – К. : Ін Юре, 2008. – 600 с.
49. Семчик В. І. Предмет і система земельного права / В. І. Семчик // Земельне право України : підруч. для студ. юрид. спец. вузів / В. І. Семчик, П. Ф. Кулинич, М. В. Шульга. – К. : Ін Юре, 2008. – 600 с.

50. Стокгольмська Конвенція про стійкі органічні забрудники від 22 травня 2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_a07.

51. Титова Н. І. Землі сільськогосподарського призначення : поняття, особливості, склад (правові аспекти) / Н. І. Титова // Землі с.-г. призначення: права громадян України : наук.-навч. посіб. / за ред. Н. І. Титової. – Л. : ПАІС, 2005. – 368 с.

52. Уркевич В. Ю. Проблеми теорії аграрних правовідносин : монографія / В. Ю. Уркевич. – Х. : Харків юрид., 2007. – 496 с.

53. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15.

54. Шемшученко Ю. С. Міжнародне право навколишнього середовища / Ю. С. Шемшученко // Екологічне право України. Академічний курс. – К. : Юрид. думка, 2005. – 848 с.

55. Шульга М. В. Актуальні питання запобігання правопорушенням у сфері земельних правовідносин / М. В. Шульга // Проблеми забезпечення законності у сфері земельних та аграрних правовідносин : тези доп. на наук.-практ. конф., (Львів, 19–20 трав. 2006 р.). – Львів, 2006. – 256 с.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського – <http://www.nbuv.gov.ua/>

2. Івано-Франківська обласна універсальна наукова бібліотека імені Івана Франка – <http://lib.if.ua/>

3. Наукова бібліотека ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» – <http://lib.pu.if.ua>

4. Сайт Міністерства екології та природних ресурсів України – <http://www.menr.gov.ua>